

Nog geen sprake van totale afsterving in hakhoutbos nabij Utrecht, wel aantasting aan de stam

Beheerder van essenhakhoutbossen Arjan Rosseel: 'Gelukkig slaat afsterving van hele bomen niet direct toe, dat geeft tijd voor een plan van aanpak'

Essentaksterfte is bij uitstek geen boomziekte die heerst in bebouwd gebied, maar vooral in de buitengebieden en bossen. Arjan Rosseel van adviesbureau Landplan zag in het voorjaar van 2011 de eerste tekenen van essentaksterfte op grote schaal in hakhoutbossen en voorzag grote problemen. Hoe staat het nu, een paar jaar later, in deze bosgebieden? Is Rosseels toekomstbeeld voor de es veranderd of gelijk gebleven?

Auteur: Santi Raats

Rosseel is boombeheerder voor gemeenten, terreinbeherende organisaties en particulieren. Met name in het Kromme Rijngebied nabij Utrecht, waar veel essenhakhoutbossen staat, liep hij tijdens een inventarisatie in 2011 tegen de eerste zieke essen aan. 'Ik heb dat jaar 140 hectare hakhout doorgestruind. Veel essen hadden het zwaar. Met name de exemplaren die recent waren afgezet, want om de tien jaar worden de essen uit deze hakhoutbossen geknot.'

Aangetaste essen maken nog nieuwe uitlopers aan

Status quo

Nu, ruim twee jaar later, zie je dat deze essen het zwaarder hebben gekregen. 'In 2011 was alleen nog taksterfte te zien, maar nu is te zien dat essen ook aan de stam aangetast raken, vooral

degene die verzwakt zijn door bodemverdichting, aanrijdschade of andere secundaire aftakelingsfactoren,' aldus Rosseel. 'Toch zijn er nog niet echt gevallen van complete afsterving: de essen maken toch telkens nieuwe uitlopers aan.'

Verskil tussen bos en kwekerij

Essen in de bossen hebben een voordeel: zij staan veelal beschermd tussen andere boomsoorten. Waar op de kwekerij essentaksterfte 100 procent schade kan betekenen, kunnen essenopstanden in bossen het er wel eens redelijk vanaf brengen. Maar in de essenhakhoutbossen is sprake van monocultuur.

Het bevreemdt Boomzorg dat er geen massale essensterfte is waargenomen door Rosseel: er zijn onderzoeksgegevens die aantonen dat essentaksterfte funest is op den duur. 'Klopt,' zegt Rosseel, 'maar deze opnames zijn gedaan

op kwekerijen. Daar gaat inderdaad 90 procent van de essen na verloop van tijd dood. Maar over essen in bossen bestaan nog geen betrouwbare cijfers. Er zijn wel beperkte monitoringsgegevens van aangeplante essenbossen, maar er zijn ook ontzettend veel essen die staan op overspoelgronden met vocht en klei. In deze overstroomgebieden is tot nu toe nauwelijks gemonitord.'

Rosseel gelooft in de vinding van resistente essensoorten

Percentage aantasting is hoog

Ook al sterven de essen niet ter plekke, er is weinig hoopvol te melden uit de hakhoutbossen in het Kromme Rijngebied. 60 tot 70 procent van de essen is aangetast, zo heeft Rosseel geteld. Wanneer de essen daadwerkelijk sterven, doet zich een ramp voor. 'Dan zijn de landgoed- en of

Arjan Rosseel

boseigenaren de helft van hun bos kwijt en verliezen we waardevolle boscomplexen die al heel oud zijn. Maar vooralsnog is dat gelukkig niet het geval'.

Rosseel noemt het een geluk dat de sterfte van hele bomen door essentaksterfte niet zo snel toeslaat. 'Op deze manier worden bijvoorbeeld de laanbomen niet meteen onveilig. Het is redelijk goed mogelijk om als beheerder een plan van aanpak te maken en je voor te bereiden op vervanging van de zieke es. Ook is de ziekte visueel heel goed te monitoren: je ziet de boom op den duur langzaam afsterven op de stam.'

Essen in de bossen hebben een voordeel: zij staan veelal beschermd tussen andere boomsoorten

Beheeradvies voor de (hakhout)bossen

Mocht het zover komen dat er daadwerkelijk gaten gaan vallen in de essenbossen, dan vraagt het beheer van de essenbossen om specialisme. 'Hakhoutbossen moet je eigenlijk gesloten houden,' legt Rosseel uit. 'Dat wil zeggen dat je plekken die kaal zijn geworden direct moet opvullen met een andere boomsoort, omdat je anders een spontane bosontwikkeling krijgt met hoge grassen en braam, zeker op rijke kleigronden. Het is moeilijk om dan weer in de hakhoutcyclus te komen met de aanplant van jonge bomen tussen de bramen. Vrijmaaien is dan de enige optie, maar daar is vaak geen tijd en werkkapitaal voor aanwezig. Je kunt het bosgebied gewoon niet in met machines, dus dit werk zal de beheerder zelf

moeten doen en het liefste direct na verwijdering van de betreffende es. Maar de land- of boseigenaren zijn vaak geen voltijd beheerder. Zij hebben wel verstand van zaken, maar vaak onvoldoende tijd om hun bos professioneel te beheren. Daar schuilt dus nog wel een probleem dat zich in de toekomst zal gaan ontvouwen. Maar mochten zij wel andere soorten aanplanten op de plek waar essen zijn weggefallen, zal het essenhakhoutbos als historische monocultuur verdwijnen. Dat is jammer, want de hakhoutbossen zijn cultuurhistorisch zeer belangrijk.' De ecologische waarde van een gemengd hakhoutbos blijft door inmenging wel op peil, maar toch zullen bepaalde bijzonderheden verdwijnen. 'Het bijzondere touwtjesmos, dat in een ecosysteem van dikke bast met een bepaalde basische pH, zoals essenbast, goed kan leven, zal dan minder voorkomen of helemaal verdwijnen,' aldus Rosseel.

Met andere soorten aanplanten bedoelt Rosseel els, veldsdoorn en hazelaar, soorten die meekunnen in de hakhoutcyclus. 'Of resistente iepen,' merkt hij op. Dat brengt hem op een vergelijking tussen de beheersing van de essentaksterfte en de bestrijding van de iepziekte. 'Tegen de iepziekte kon een beheerder nog sanitaire maatregelen nemen, door de iepspintkever voordat zij uitvliegen voor te zijn door de boom uit te schillen en de uitvalsbron zodoende schoon te houden. Bij essentaksterfte dragen de schimmelsporen zo ver in de lucht dat het voor beheerders ondoenlijk is om moederbomen die de ziekte dragen te lokaliseren.'

Resistente soorten

Rosseel gelooft in de vinding van resistente essensoorten. 'Er zijn veel cultuurvarianten voor

handen, maar alle houden bepaalde basiskennmerken die ervoor zorgen dat de es gemakkelijk doordringbaar is voor de schimmel. 'Natuurlijk hoop ik, net als alle beheerders, op resistente essensoorten. Maar tot die tijd adviseer ik beheerders van essen sterk om advies in te winnen over beheer en onderhoud van zijn essenopstanden en niet om zomaar wat aan te rommelen'.

Rosseel noemt het een geluk dat de sterfte van hele bomen door essentaksterfte niet zo snel toeslaat

Crowdfunding van onderzoek naar resistente essensoorten

Aangezien de overheid op het vlak van financiering en ondersteuning van groen en natuur toch een stap terugdoet, vindt Arjan Rosseel het juist een goed idee om een onderzoek naar essentaksterfte door middel van crowdfunding te financieren. 'Zo kunnen gaten in de financiering van het onderzoek gedicht worden. Dat het nog zoeken is naar een manier om dit efficiënt te doen, blijkt uit de sterk wisselende reacties: de koudwatervrees bij grotere bedrijven geeft aan dat ook de markt nog moet wennen aan het principe van crowdfunding en dat de grotere bedrijven in de sector niet altijd haantje de voorste zullen zijn in vernieuwing op dit gebied.'

Stuur of twitter dit artikel door!

Scan of ga naar:

<http://www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-4287>